

Gerrit Hendriks van der Kaap

Albert van der Kaap

Gerrit Hendriks van der Kaap, de oudste zoon van Elske, werd geboren op 18 december 1821 's ochtends om vier uur op nummer 115 in Zevenhuizen. Het was een grote teleurstelling toen ik moest constateren dat de vader van Gerrit Hendriks onbekend was: N.N., *Nomen Nescio*. Lange tijd legde ik me erbij neer dat mijn afstamming, althans in mannelijke lijn, hier doodliep. Toch bleef de naam Gerrit Hendriks me intrigeren. Waarom gaf Elske haar kind de naam Gerrit Hendriks? Hendriks geeft immers aan dat je kind de zoon is van Hendrik. Blijkbaar had Elske er geen moeite mee te laten weten wie de vader was. Was het misschien de bedoeling dat zij met Hendrik zou trouwen en dat die het kind bij dat huwelijk alsnog zou wettigen? We zullen het nooit weten, want van een huwelijk met Hendrik is het nooit gekomen. Zoals gezegd trouwde Elske bijna zeven jaar later met Louwe Luitzens van der Lei.

De naam van de vader

De vraag wie deze Hendrik, de vermoedelijke vader van Gerrit, was, liet mij dus niet los, maar ik vond geen aanknopingspunten, totdat....

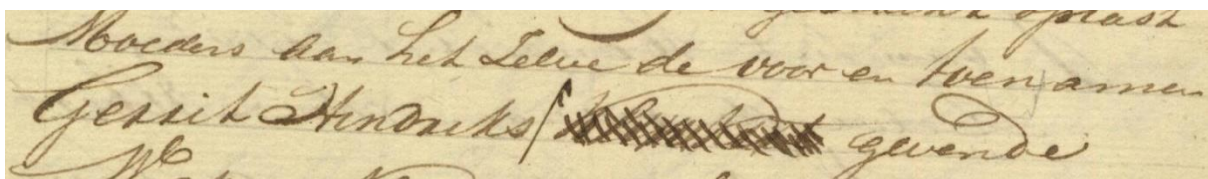
Doorbraak 1

Zoeken naar iemand met de voornaam Hendrik is, zelfs in een kleine gemeenschap als Zevenhuizen en omgeving, nagenoeg ondoenlijk. Daarvoor is Hendrik een veel te veel voorkomende naam. En eigenlijk had ik de hoop al opgegeven, toen ik via de website <http://www.genver.nl> (tegenwoordig <http://wiewaswie.nl>) de geboorteakte van Gerrit Hendriks opzocht. Deze akte zette mij op het goede spoor.

Genver.nl

Op de website <http://www.genver.nl> staat een grote hoeveelheid doop- huwelijks- en overlijdensaktes, aangelegd door de Mormonen in Salt-Lake City. De Mormonen hebben zich tot doel gesteld gegevens van mensen over de hele wereld te bijeen te brengen, opdat die bij het laatste oordeel op het einde der tijden gered kunnen worden.

De geboorteakte van Gerrit Hendriks leverde namelijk een onverwachte, maar zeer aangename verrassing op. Bij de naam van het kind stond niet alleen Gerrit Hendriks, maar nog een andere naam. Er was slechts één probleem, deze naam was doorgestreept en tamelijk grondig.

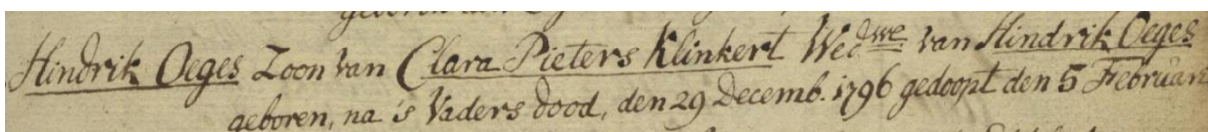
Enkele letters waren nog te herleiden, maar naar de rest kon ik slechts gissen. De toevoeging bevestigde echter wel mijn vermoeden dat de naam van de vader niet alleen bekend was, maar dat die ook niet geheimgehouden werd. Ik twijfelde er namelijk niet aan dat de doorgestreepte naam die van de vader was: Hendrik Kl... Maar waarom werd diens naam eerst opgeschreven, en vervolgens weer doorgehaald? Naar het antwoord kunnen we slechts raden. Misschien is het als volgt gegaan. Terwijl Elske in het kraambed ligt gaat haar vader, Karst Jacobs, op 21 december 1821, in gezelschap van twee getuigen, zijn achterneef en overbuurman Harm Karsten Holman (48) en Hendrik Jans Middel (25), zijn kleinzoon aangeven. Schout Leuring vraagt: wat is de naam van het kind: Gerrit Hendriks. Wie is de vader: Kl... en de schout schrijft keurig op wat hem verteld wordt. Maar misschien hoeft de schout het zelfs niet te vragen en is de naam van de vader algemeen bekend. Dan moeten grootvader en getuigen de geboorteaakte tekenen. Ho, ho, het kind heet niet Kl..., maar Van der Kaap. En de schout streept de achternaam van de vader door.

Ik probeerde de naam te ontcijferen, was het misschien Kluitert of Kluiters? Maar helaas, zoeken op deze namen op internet leverde niets op. Zou het spoor dat ik eindelijk had gevonden, dan toch een dood spoor blijven?

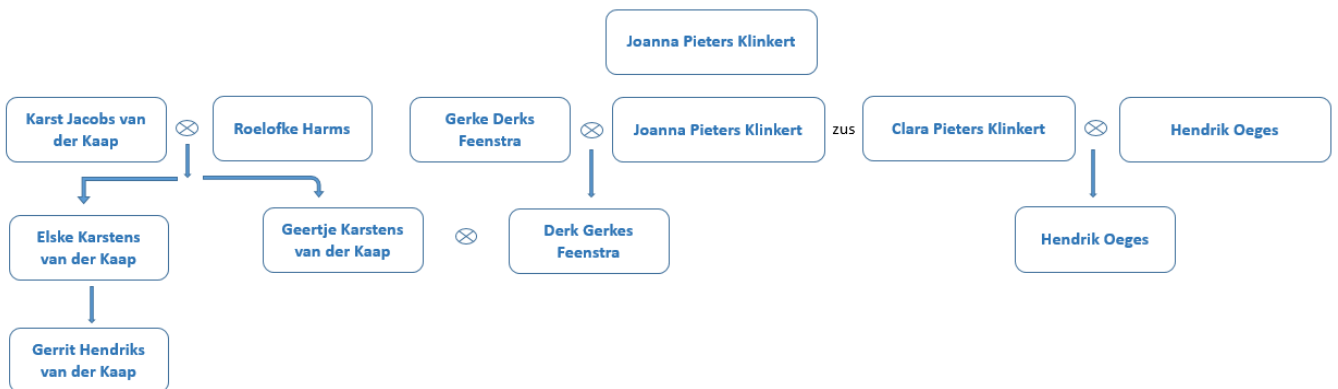
Doorbraak 2

Er kwam een nieuwe doorbraak toen ik, op de Genver website, in de index op het jaar 1844, zocht naar de overlijdensakte van de moeder van Elske, Roelofke Harms. Tussen de vele aktenamen viel mijn oog ineens op de naam Klinkert. Dat is de naam, flitste het door me heen, niet Kluitert, maar Klinkert. Zou dat waar kunnen zijn? Ik ging, weer op internet, op zoek naar een Hendrik Klinkert en vond inderdaad iemand die in aanmerking kwam. Deze Hendrik Oeges Klinkert werd geboren op 29-december 1796, waarschijnlijk in Tolbert (gedoopt op 5 februari 1797). Dat betekende dat hij een paar jaar ouder was dan Elske, die in 1799 werd geboren. Hij zou dus als vader in aanmerking komen. Vervolgens bleek dat hij in 1822 was getrouwd met Anna Jans Tuinman, ruim een jaar dus na de geboorte van Gerrit Hendriks. Anna was een dochter van Jan Harms Sijbolts Tuinman en Riemke Feikes. Zij werd geboren te Zuidhorn op 31 januari 1801, gedoopt aldaar op 28 februari 1801. Zij stierf te Zuidhorn op 1 juni 1885 (84 jaar oud),

Het zou dus kunnen dat hij daarvoor een relatie had met Elske, maar dat deze relatie tijdens haar zwangerschap is verbroken. De bewijzen stapelden zich op toen bleek dat het heel waarschijnlijk is dat de ouders van Hendrik en de ouders van Elske elkaar goed hebben gekend. De moeder van Hendrik, Clara Pieters Klinkert, was namelijk de zus van Joanna Pieters Klinkert, die getrouwd was met Gerke Derks Feenstra. Hun zoon, Derk Gerkes, was getrouwd met Geertje Karstens van der Kaap, een dochter van Karst Jacobs van der Kaap.

Hendrik Oeges Zoon van Clara Pieters Klinkert Wed. ^{uwe} van Hendrik Oeges
geboren, na is Vaders dood, den 29 Decemb. 1796 gedoopt den 5 Februari

En verder?

Helaas loopt ook het spoor Van Hendrik Oeges terug in de tijd al snel dood. Zijn vader, ook een Hendrik Oeges, is op dit moment niet traceerbaar. De achternaam Klinkert kreeg Hendrik van zijn moeder. Het is dan ook niet eenvoudig de voorouders van Hendrik Oeges te vinden. Mogelijk werd hij in of omstreeks 1770 geboren, maar niet duidelijk is of dat in Augustinusga of in Tolbert/Leek was.

Hindrik Oeges Klinkert

Zijn kind heeft hij nooit gezien, hij stierf namelijk voor zijn zoon geboren werd. Geen van zijn nazaten draagt nog zijn achternaam, een naam die hij zelf nooit heeft gehad, Klinkert. We hebben het over Hindrik Oeges, getrouwd met Clara Klinkert.

Hindrik Oeges werd geboren in of rond 1770 in Augustinusga of Leek en hij stierf kort voor 19 december 1796. Hij trouwde met Clara Pieters Klinkert, gedoopt op 9 februari 1766 in Tolbert en overleden op 4 januari 1848 in Tolbert. Een achternaam heeft hij nooit gehad.

Clara Pieters Klinkert

Clara Pieters trouwde op 7 september 1800 in Grootegast, vier jaar na de dood van Hindrik, met Jan Tietes, geboren in Niehove, weduwnaar van Trijntje Jans. Lang heeft dit ook dit huwelijk niet geduurd, want Jan stierf reed op 11 november 1804 (in Grootegast). Met Jan kreeg zij een dochter, Fenna Jans Tetema. Clara trouwde voor 1809 met Jannes Hendriks Hoofd, overleden op 23 oktober 1835, met wie zij een zoon kreeg, Pieter Jannes Hoofd, geboren in 1808/09 in Leek.

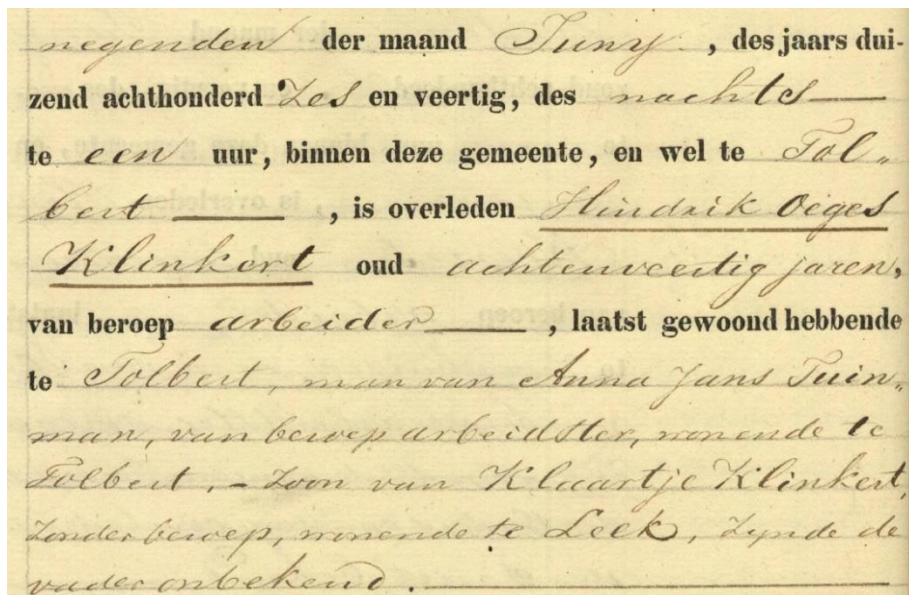
Hun zoon, die werd geboren kort na zijn vaders dood, werd naar zijn vader Hendrik Oeges genoemd. Van zijn moeder kreeg hij de achternaam Klinkert. Hij kreeg een zoon, Gerrit Hendriks, die de achternaam van zijn moeder, Elske van der Kaap kreeg omdat hij niet met haar getrouwd was. Zijn enige andere zoon, bij Anna Tuinman werd geboren op 27 september 1839, maar stierf op driejarige leeftijd, op 2 januari 1843 in Tolbert.

Hoewel Hindrik en Anna via hun dochters diverse nazaten kregen is er daarom niemand die de achternaam Klinkert draagt.

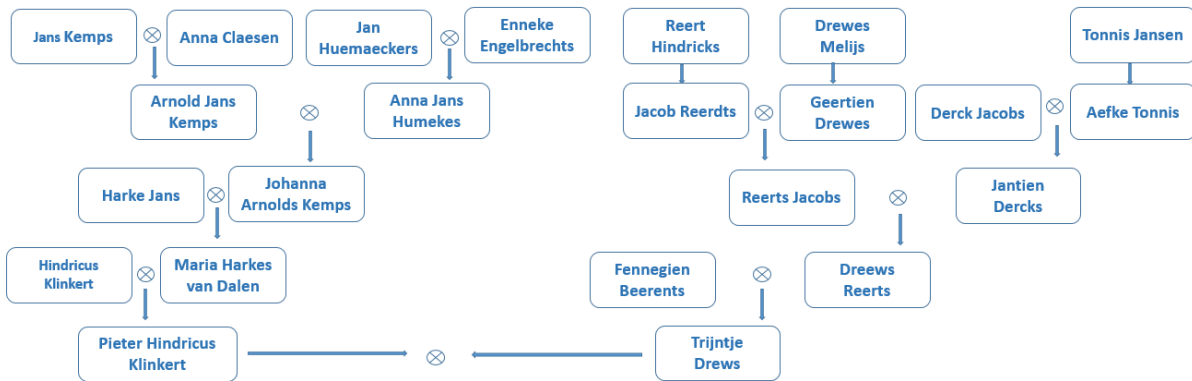

Hindrik Oeges Klinkert (mijn stamvader)

Hendrik Oeges Klinkert werd geboren op 29 december 1796 en werd gedoopt op 5 februari 1797. Hij stierf op 9 juni 1846 in Leek (Tolbert). Toen twee “bekenden” zijn dood kwamen melden, bleken zij toch niet zo heel bekend te zijn met Hendrik. Hij was geen achtenveertig jaar, maar negenveertig jaar en zijn vader was wel degelijk bekend, Maar klaarblijkelijk werd diens naam nooit genoemd, hij was dan ook al negenveertig jaar dood.

Zijn moeder Clara was de dochter van Pieter Hendriks Klinkert (gedoopt op 5 februari 1728 in Groningen) en Trijntien Drewes (gedoopt op 28 maart 1728 in Groningen en overleden in maart 1806 in Tolbert), dochter van Dreews Reerts en Fenneghjen Beerents. Pieter en Trijntien trouwden op 6 maart 1749 Groningen.

Pieter Hendriks Klinkert was de zoon van Hendrik Klinkert, gedoopt in Groningen rond 1695 en Maria Harkes van Dalen (getrouwd op 13 oktober 1725 in Groningen). Maria werd gedoopt op 23 mei 1700 (in de Sledemenerstraat bij de A-poort in Groningen) en stierf op 4 mei 1778 in Groningen. Zij was een dochter van Harke Jans, geboren rond 1650 in Niekerk en Johanna Arnolds Kemps, geboren in 1654 in Hasselt. Harke en Johanna trouwden op 8 mei 1689 in Groningen.

Hasselt (België)

De overgrootmoeder van Clara Pieters Klinkert, de moeder van Hindrik Oeges Klinkert, was afkomstig uit het Belgische Hasselt. Deze Johanna Arnolds Kemps was de dochter van Arnold Jans Kemps en Anna Jans Humekes. De vader van Arnold, Jan Kemps, trouwde met Anna Claessen, die (2) in 1631 in Hasselt trouwde met Matthijs VanderLocht.

Gerrit Hendriks van der Kaap en Bieuwkje Wijnalda

Gerrit Hendriks van der Kaap was schoenmakersknecht, schoenmaker en rijtuigbekleder in Niebert.

Niebert

Niebert is, net als Nuis, een klein dorp gelegen tussen Marum en Tolbert. Waarschijnlijk is het dorp gesticht vanuit het oostelijker gelegen Tolbert. Tolbert betekent dan ook "oude buurt" (tol = t' ol = d' oude) en Niebert "nieuwe buurt" (nie = nieuw, bert = buurt). De kerk van Niebert is een witgepleisterde zaalkerk, die gebouwd is in de tweede helft van de veertiende eeuw.

Nederlands Hervormde kerk in Niebert. Door Hardscarf - Eigen werk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15622244>

Waarschijnlijk tussen 1375 en 1400 werd het steenhuis (of stins) Iwema gebouwd ten zuiden van Niebert. Dit steenhuis evolueerde in tegenstelling tot veel andere steenhuizen nooit tot een borg, waarschijnlijk doordat de familie Iwema niet van adel was. Wel vervulden ze soms de functie van grietman en redger. Later werd het steenhuis bewoond door de familie Ibema. Het steenhuis werd in 1847 door de lokale dominee Reinder Damsté, die het wilde gebruiken als pastorie/weem, verbouwd tot kop-rompboerderij, waarbij ook het steenhuis verlaagd werd en het geheel witgepleisterd werd.

Iwema-steenhuis in Niebert.

Hij trouwde met de 17-jarige, doopsgezinde, naaister Bieuwkje Wijnalda, geboren te Surhuisterveen op 27 mei 1826. Getuigen bij de aangifte van haar geboorte waren Steven Oenes van Kammen en Pieter van Veen. Deze Steven was, gezien de tekst op zijn grafsteen, gemeen-, heel- en vroedmeester te Surhuisterveen: "1837, den 24 april stierf in de ouderdom van 71 jaar S.O. van Kammen, gemeen-, heel- en vroedmeester te Surhuisterveen, verbeteraar van genoemde plaats en stichter der jaarmarkt aldaar in het jaar 1822 en ligt hier begraven".

Bieuwkje was een dochter van veerschipper Johannes Douwes Wijnalda (15 april 1797 te Surhuisterveen – 29 december 1841 Opsterland) en Aaltje Taekes Hoekstra (12 mei 1802 Grootegast - 9 oktober 1861) die op 14 mei 1825 in Achtkarspelen waren getrouwd. In het artikel over de Wijnalda's leest u meer over de voorouders van Bieuwkje.

De veerschipper

In zijn Camera Obscura hield Nicolaas Beets (pseudoniem Hildebrand) een klaagrede over het verdwijnen van de trekveer (trekschuit), of liever over het verdwijnen van de veerschipper: *'Niet zozeer om de Schuiten spijt het mij; zij hebben vele gebreken, en er zijn beter dingen om meê voruit te komen; maar om de Schippers! Want aan hen, mijn vrienden! Zullen wij verliezen. Het is een goed, eerlijk, trouw en ouderwetsch slag van volk, en jammer zal het zijn, zoo het van de aarde, of laat ik zeggen, van de wateren verdwijnt. Eerbied voor hen!'* En zo gaat hij nog een tijdje door.¹

Niebert in 1828

Niebert ligt, volgens de schoolmeester van Niebert in 1828², zo'n 1 ¼ uur gaans van Tolbert en zo'n ½ uur gaans van Nuis. Het dorp telt *'een koren windmolen, een boekweitmaaldery, twee broodbakkerijen, een wagenmakery, één yzersmedery, drie winkeliers, twee linnenweverijen, twee timmerbazen, drie schoenmakeryen (van wie Gerrit Hendriks van der Kaap er een zal hebben gehad), eene wallenaarster (vermoedelijk iemand die werkt met wollen stoffen) en eene linnenaarster'*. Verder staat er in het dorp een kerk en is er, samen met Nuis en Marum, een leesgezelschap, en, samen met Nuis, een zanggezelschap. Buiten de ambachtslieden verdient men er zijn boterham in de landbouw of als dagloner. De meeste mensen spreken een 'platte boersche taal'; de schoolmeester geeft hiervan een voorbeeld: *'Do ik vanne meurgen na de meullen ging, reed ik een luttik entje op een heuiwagen daar wassen twee broene peerden veur, het iene was n roen en het ander n merrie, zie wassen puur gelieke groot, en zie scheelden ook jamk niet van haar, de kerel ze dat de roen ook fiks draven kon' en hie leek ook mooi beus (driftig) in de touwen. Dat vertelde ik onze Volk, do zéden heit en mem "as hie ook 'n keul (kol) voor de kop had, en n' zwarte start, dat ze hom dan wel koopen wollen."* Bes en Beppe hebben ook host zoo'n roen'.

¹ Beets, N. (1839). Camera Obscura, blz. 315.

² De schoolmeesterrapporten uit 1828 zijn de antwoorden op vragen die de Commissie van Onderwijs in 1828 stuurde aan de schoolmeesters van een groot aantal Groninger plaatsen. Groninger Archieven, <https://bit.ly/2GeLvaF>

Hij geeft ook een aardige beschrijving van het leven van de mensen in het dorp: *‘Hun karakter, levenswys, zeden en gewoonten zyn algemeen zeer goed: werkzaamheid en spaarzaamheid wordt hier byzonder in acht genomen.’*

De tyd van opstaan by de landbouwers is het geheele jaar door des morgens van 4 tot 5 uren, ontbyten te 8 uren, middageten te 12 uren, avondeten van 6 tot 7 uren en naar bed gaan des avonds van 9 tot 10 uren; doch by daglooners is de tyd van opstaan zeer ongeregeld, vooral in de tyd van turf maken en maai en hooi tyd, dan is de tyd van opstaan by hen des nachts van 12, 1 tot 2 uren, en dus den tyd van eten en naar bed gaan ook zeer ongeregeld.

De vaste vermaken en uitspanningen (byzonder onder de jongelieden) zyn, Nieuwjaarsavond en dag. St. Pietersavond (29 juni) en St. Stephanusavond (Tweede Kerstdag).³ Deze avonden worden in eene gulle vrolykheid doorgebracht; dan haalt ieder jongeling zyne beminde uit om haar by den eenen of anderen kastelein op een glaasje brandewyn of ook wel wyn te onthalen.

De bezoeken onder de bejaarde lieden geschieden meestal des winters; de aankomst dezer bezoeken is des voormiddags van 10 tot 11 uren en blyft voortduren by gebruik van matig spys en drank tot des avonds van 9 tot 11 uren.

Ook is hier zeer in gebruik vooral onder de meisjes het zoogenaamde piezelen, (dit woord schynt voort te komen van peuzelen of niet veel verrigten: want byzonder komt dit woord niet veelyds voor van iemand die niet vlug werken kan; hy of zy is een peuzelder) en zulke dagen gaan ook meest met snappen door. Zy komen hare vriendinnen bezoeken des voormiddags van 9 tot 11 uren en blyven dit bezoek volhouden tot des avonds van 6 tot 8 uren.

Merkwaardige bruiloften heeft men hier zeer zeldzaam.

De begravenisplegtigheden zyn algemeen deze: de aanverwanten worden verzocht om op den dag van begraving het lyk naar het graf te vergezellen. Hierna keert men naar het huis des overledenen en om eenen maalyd te doen, bestaande uit wittebrood en bier.

Het huwelijk tussen Gerrit en Bieuwkje vond plaats op 28 december 1843 en hoewel hartje winter, was het die dag niet koud. De temperatuur schommelde rond de acht graden, het was half bewolkt en enigszins dampig, bij een zuid-zuid-westen wind.⁴ De trouwakte vermeldt dat zijn vader onbekend is maar dit is, zoals we weten, niet juist. Of Elske de naam van zijn vader ook met Gerrit

³ De viering van Sint-Pieter ging gepaard met het aansteken van grote vreugdevuren, wat de volkskundigen ertoe heeft gebracht te menen dat deze dag een overblijfsel is van een midzomernachtviering.

⁴ Bron: [KNMI](#) (weerstation Zwanenburg).

heeft gedeeld is niet bekend, maar het is moeilijk voorstelbaar dat zij die, omdat zoveel mensen die wel kenden, geheim heeft kunnen of willen houden.

Vermoedelijk woonde Gerrit bij zijn trouwen bij de moeder van Bieuwkje, Aaltje Taekes Hoekstra in Sebaldeburen. Hij is officieel weliswaar woonachtig in Niebert, maar bij zijn trouwen houdt hij verblijf in Sebaldeburen.

Sebaldeburen

Volgens dominee Westendorp is het dorp genoemd naar de Heilige Sebaldus, aan wie ook de kerk is gewijd. Sebaldus leefde in de 8ste eeuw als kluizenaar in de omgeving van Neurenberg. Hij was een Deens koningszoon, verbrak zijn verloving om op bedevaart naar Rome te gaan en als geloofsverkondiger te werken. Na zijn dood werd zijn lichaam naar Neurenberg gebracht en op zijn graf werd de Sebalduskerk opgericht. Sebaldus werd in 1425 heilig verklaard en de bedevaarten naar zijn graf droegen bij tot de bloei van de stad.

Na de dood van Johannes was Aaltje getrouwd (8 mei 1845, om drie uur 's middags) met de dagloner Jacob Wilts Burema, zoon van Wilt Freerks Burema en Eetje Arends. En met hem woonde zij in Sebaldeburen.

Jacob en Aaltje

Jacob werd geboren op 8 januari 1818 in Oldekerk en was ruim vijftien jaar jonger dan de in 1802 geboren Aaltje. Na het overlijden van Aaltje, trouwde Jacob, een jaar later, op 22 november 1862, met Jantje Aukes Helmhout. Jacob overleed op 17 juni 1890 in Nuis. Aaltje was een inlandsche kramer en tappersche. Uit een verslag van een vergadering van de Staten-Generaal op 22 februari 1815 blijkt dat er onderscheid werd gemaakt tussen vreemde (buitenlandse) en inlandsche kramers. Inlandsche kramers gingen met een krui- of handwagen, met pakken, marsen of kastjes langd de huizen of zij boden met een klein stalletje of tafeltje hun waren aan op kermissen en markten. Hun handel kon zeer gevarieerd zijn, genoemd worden *'potten, pannen, brandhout, turf, fruit, visch, oude boeken, potlooden, kammen en brillen, augurken en eijeren en meer andere dergelijke objecten'*.⁵

Volgens het beroepsnamenboek van Glasbergen was een tappersche, een *'Bierhuishoudster, ook verkoopster van bier, wijn en gedistilleerde dranken. En in Sneek (1808): onder tappers worden verstaan al die genen, welke eenige winkelnering doen, gelagen zetten of den kleinderen handel drijven in verimposte brandewijn, genever en andere gedistilleerde wateren.'*

Gerrit en zijn vrouw Bieuwkje kregen vijf kinderen, van wie het oudste, een meisje, slechts een week heeft geleefd. Ook het jongste kind, een zoon, werd niet erg oud. Hij stierf op vijf en twintigjarige leeftijd in Nuis. Voor zover bekend was hij niet getrouwd. Van de overige kinderen gaf slechts één,

⁵ Staten-Generaal Digitaal, <https://bit.ly/3cUsp5T>

Johannes, de naam Van der Kaap door. De andere twee zijn meisjes van wie de kinderen, zoals dat - zeker toen - gebruikelijk was, de naam van de vader kregen. Eltje trouwde met Stoffer Dost en later met Hermannus Westendorp. Aaltje trouwde met de timmerman Frederik van der Laan (zie voor nazaten van Eltje en Aaltje de parenteel van Elske).

Tijtje Polles de Haan

Het gezin verhuisde op enig moment naar Musselkanaal (Onstwedde), waar Bieuwkje op 27 mei 1887 overleed. Een kleine twee jaar later, op 2 februari 1889, hertrouwde Gerrit in Onstwedde met Tijtje/Tietje Polles/Paulus de Haan, geboren op 29 maart 1829 in Westdongeradeel. Zij was een dochter van Polle Dooijes de Haan en Sijske Annes Feenstra (schippersche). Tijtje was weduwe van Klaas Oebeles van der Wijk, geboren op 17 januari 1827 in Ureterp en overleden op 15 september 1869 in Grootegast (Opeinde) (dagloner), zoon van Oebele van der Wijk en Jantje Hendriks Bergsma. Uit dit huwelijk had zij zeven kinderen (zie het artikel over Tijtje Polles de Haan).

Gerrit stierf op 2 februari 1895 in Musselkanaal. Van zijn dood werd o.a. aangifte gedaan door Hindrik Hagedoorn, de 23-jarige kleinzoon van Hendrik Hagedoorn en Grietje Karstens van der Kaap. Tijtje overleefde haar man dertien jaar en stierf op 26 maart 1908 in Martenshoek aan boord van het schip van haar zoon Anne van der Wijk (binnenschipper), die aangifte deed van haar overlijden. Zij had in die tijd haar domicilie in Stadskanaal.